

Фізична освіта і спорт

УДК 378.02:796.856.2-053.6

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15454093>

Особливості організації фахової передвищої освіти спортивного спрямування

Гущин Валерій Миколайович

аспірант, кафедра Теорії та методики фізичного виховання,
Харківська державна академія фізичної культури,
вул. Клочківська 99, Харків, 61058, Україна,
valeryigyshchyn@gmail.com,
<https://orcid.org/0009-0001-3392-0909>

Приходько Ігор Вікторович

доктор філософії, директор,
Харківський фаховий коледж спорту,
вул. Фронтова 3, Харків, 61070, Україна,
igorprihodko307@gmail.com,
<https://orcid.org/0009-0000-8570-6341>

Корчагін Микола Валерійович

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
завідувач спеціальної кафедри № 3,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
вул. Григорія Сковороди, 77, Харків, 61024, Україна,
fomakolya75@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0001-6788-1840>

Ольховий Олег Михайлович

доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор,

проректор з науково-педагогічної роботи,

Харківська державна академія фізичної культури,

вул. Клочківська 99, Харків, 61058, Україна,

olkhovoleg@gmail.com,

<https://orcid.org/0000-0002-5223-5229>

Прийнято: 19.04.2025 | Опубліковано: 29.04.2025

***Анотація.** У статті представлено результати теоретичного огляду організації фахової передвищої освіти спортивного спрямування в Україні. **Метою** дослідження є аналіз нормативно-правових засад та визначення особливостей організації фахової передвищої освіти спортивного спрямування в сучасних умовах. **Методи:** вивчення та систематизація нормативно-правових документів, теоретичний аналіз, синтез, індукція та дедукція. **Результати.** Визначено, що фахова передвища освіта в Україні є складовою частиною національної системи освіти і є проміжною ланкою між повною середньою та вищою освітою. Рівнем фахової передвищої освіти передбачено здатність особи вирішувати типові спеціалізовані задачі в окремій галузі професійної діяльності або у процесі навчання. Спеціалізована спортивна освіта передбачає засвоєння освітньої програми з відповідного виду спорту з метою набуття комплексу професійних компетентностей у галузі фізичної культури і спорту, формування та розвитку індивідуальних здібностей особи, поглибленого оволодіння спеціалізацією в обраному виді спорту. Здобувається спеціалізована фахова передвища освіта спортивного спрямування в закладах спеціалізованої освіти спортивного профілю із специфічними умовами навчання – фахових коледжах спорту. Основним напрямком педагогічної діяльності фахових коледжів спорту є відбір, навчання і виховання здібних та обдарованих дітей для формування резерву збірних команд країни. Організація освітнього процесу*

*у фахових коледжах спорту здійснюється за розробленими освітньо-професійними програмами, навчальними планами, індивідуальними навчальними планами. Паралельно із студентами організовується навчально-тренувальний процес відповідно до планів спортивної підготовки збірних команд. **Висновок:** особливостями організації спеціалізованої фахової передвищої освіти спортивного спрямування визначено: обов'язковість відбору та подальшої спортивної спеціалізації талановитих спортсменів в спеціалізованих закладах фахової передвищої освіти спортивного спрямування з метою формування резерву збірних команд країни; паралельне здобуття фахової передвищої освіти та навчально-тренувальний процес з визначеного виду спорту; необхідність розробки індивідуальної освітньої траєкторії для здобувачів освіти в залежності від графіку спортивних зборів та змагань.*

***Ключові слова:** спеціалізована спортивна освіта, навчально-тренувальний процес, фаховий коледж спорту.*

Organization Peculiarities of Professional Pre-Higher Education in Sports

Valeryi Gyshchyn

postgraduate, Department of Theory and Methods of Physical Culture,

Kharkiv State Academy of Physical Culture,

99, Klochkivska Str., Kharkiv 61058, Ukraine,

valeryigyshchyn@gmail.com,

<https://orcid.org/0009-0001-3392-0909>

Igor Prykhodko

PhD in physical education and sport, director,

Kharkiv Professional College of Sports,

3, Frontova Str., Kharkiv, 61058, Ukraine,

igorprihodko307@gmail.com,

<https://orcid.org/0009-0000-8570-6341>

Mukola Korchagin

PhD in physical education and sport, Associate professor,
head of a special department № 3, Yaroslav Mudryi National Law University,
77, Hryhoriy Skovorody Str., Kharkiv, 61024, Ukraine,
fomakolya75@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0001-6788-1840>

Oleh Olkhovyi

Doctor of Sciences in Physical Education and Sports, Professor,
Professor of Department of Theory and Methods of Physical Education,
Kharkiv State Academy of Physical Culture,
99, Klochkivska Str., Kharkiv 61058, Ukraine,
olkhovoleg@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0002-5223-5229>

Abstract. *The article presents the results of a theoretical review of the organization of professional pre-higher education in sports in Ukraine. **The purpose** of the study is to analyze the regulatory and legal foundations of professional pre-higher education in sports and determine the peculiarities of its organization in modern conditions. **Methods:** study and systematization of regulatory documents, theoretical analysis, synthesis, induction and deduction. **Results.** It was determined that professional pre-higher education in Ukraine is an integral part of the national education system and is an intermediate link between complete secondary and higher education. The level of professional pre-higher education provides a person's ability to solve typical specialized tasks in a particular area of professional activity or in the process of learning. Specialized sports education involves mastering an educational program in a particular sport in order to acquire a set of professional competencies in physical culture and sports, the formation and development of a person's individual abilities, and in-depth mastery of specialization in the particular kind of sport. Specialized professional pre-higher education in a sports-oriented area is obtained in*

*specialized sports education institutions with specific learning conditions - professional sports colleges. The main direction of pedagogical activity of professional sports colleges is the selection, training and education of talented children to form the reserve of the country's national teams. The organization of the educational process in professional sports colleges is carried out according to developed educational and professional programs, curriculars, and individual curriculars. In parallel with the students, a training process is organized in accordance with the national teams sports training plans. **Conclusions.** The organization peculiarities of specialized professional pre-higher education in sports are: a mandatory selection and further sports specialization of talented athletes in specialized professional pre-higher educational institutions of sports oriented in order to form a reserve for the country's national teams; parallel acquisition of professional pre-higher education and training process in in the particular kind of sport; the necessity to develop an individual educational trajectory for students depending on the schedule of sports camps and competitions.*

***Keywords:** specialized sports education, training process, professional sports college.*

Постановка проблеми. Відповідно до сучасних законодавчих актів у сфері освіти в Україні фахова передвища освіта є складовою частиною національної системи освіти. Вона є проміжною ланкою між повною середньою та вищою освітою. За визначенням закону України «Про освіту» фахова передвища освіта є невід’ємним складником загальної системи освіти [13]. Законом України «Про фахову передвищу освіту» рівнем фахової передвищої освіти передбачено «здатність особи вирішувати типові спеціалізовані задачі в окремій галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що вимагає застосування положень і методів відповідних наук та може характеризуватися певною невизначеністю умов» [14, ст. 7].

Окреме місце в системі фахової передвищої освіти займає спеціалізована фахова передвища освіта спортивного спрямування. Стаття 21 Закону України

«Про освіту» визначає засади функціонування системи спеціалізованої фахової освіти мистецького, спортивного та військового спрямування – «спортивна освіта передбачає засвоєння освітньої програми з відповідного виду спорту з метою набуття комплексу професійних компетентностей у галузі фізичної культури і спорту, формування та розвитку індивідуальних здібностей особи, поглибленого оволодіння спеціалізацією в обраному виді спорту» [13, ст 21].

Внаслідок реформування освіти в Україні було створено мережу сучасних закладів спеціалізованої фахової передвищої освіти спортивного спрямування – фахових коледжів спорту [11]. Сьогодні в наявній науково-методичній літературі майже відсутні дослідження особливостей освітнього процесу закладів спеціалізованої фахової передвищої освіти спортивного спрямування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблемних питань фахової передвищої освіти стали актуальними для наукового простору нашої держави після прийняття у 2019 році Закону України «Про фахову передвищу освіту» [14]. Закон визначив пріоритетні напрями розвитку фахової передвищої освіти для забезпечення потреб держави та здобувачів освіти. За твердженням дослідників В. Радкевич, П. Лузана, Т. Пащенко фахова передвища освіта в Україні зазнала найбільших, у порівнянні з вищою та професійною освітою, структурно-змістовних змін [17]. Це пов'язано з тим, що середні спеціальні заклади освіти отримали право готувати фахівців на іншому рівні освіти – рівні фахової передвищої освіти [17].

В подальшому основні тенденції розвитку нової системи освіти в умовах реформування всієї галузі освіти висвітлювали автори Р. Курок, Т. Равчина, Г. Шемелюк, В. Супрун, В. Максимчук, Т. Іщенко, М. Хоменко, В. Зелений [3, 4, 16, 18]. Зокрема, В. Супрун та В. Максимчук досліджували питання управління фаховою передвищою освітою [18], Т. Равчина та Г. Шемелюк приділяли увагу організації освітнього процесу [16]. Р. Курок висвітлював можливі напрями розвитку фахової передвищої освіти [4], а колектив авторів Л. Бойко, С. Дзюба

та І. Ровна актуалізували питання освітньо-інформаційного забезпечення навчального процесу [1].

Дослідники приділяли увагу також особливостям організації освітнього процесу закладів фахової передвищої освіти галузевого спрямування, що визначаються необхідністю підготовки конкурентоспроможних фахівців певних спеціальностей. Наприклад, автори В. Палій та Д. Палій у своїх роботах розглянули перспективи розвитку фахової передвищої освіти галузі науки «Архітектура і будівництво» [6]. А. Литвин, Л. Максимова, Я Ципуринда вивчали проблеми педагогічного менеджменту педагогічного фахового коледжу [5].

Що стосується спеціалізованої освіти спортивного профілю, то увага науковців в більшій ступені була зосереджена на особливостях спортивної підготовки. Плануванню та організації навчально-тренувального процесу обдарованої у спортивному відношенні молоді присвячені дослідження авторів О. Шинкарук, О. Подрігало, О. Борисової, Л. Подрігало, В. Пашкової, І. Пашкова [7, 8, 19]. Дослідники В. Ворона, С. Король та І. Скрипка розглянули нормативно-правові засади управління дитячо-юнацьких спортивних закладів [2].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Багаторічний досвід існування спеціалізованих закладів освіти спортивного профілю свідчить про їх ефективність, велика кількість їхніх випускників поповнили ряди переможців та призерів Олімпійських ігор, Чемпіонатів Світу та Європи [11]. Проте питання розвитку та удосконалення спеціалізованої фахової передвищої освіти спортивного спрямування до нині не знайшли свого місця в сучасних педагогічних дослідженнях. Актуальним на сьогоднішній день є визначення місця спортивної освіти в загальній системі освіти України, уточнення особливостей її організації на рівні фахової передвищої освіти та удосконалення освітнього та навчально-тренувального процесів в закладах спеціалізованої освіти спортивного профілю.

Формулювання цілей статті (постановка завдання).

Мета дослідження – визначити особливості організації фахової передвищої освіти спортивного спрямування.

Об'єкт дослідження – фахова передвища освіта спортивного спрямування.

Предмет дослідження – особливості організації спеціалізованої фахової передвищої освіти спортивного спрямування.

Виклад основного матеріалу дослідження. На підставі Закону України «Про освіту» спеціалізована спортивна освіта передбачає засвоєння освітньої програми з відповідного виду спорту з метою набуття комплексу професійних компетентностей у галузі фізичної культури і спорту, формування та розвитку індивідуальних здібностей особи, поглибленого оволодіння спеціалізацією в обраному виді спорту [13]. Здобувається спеціалізована спортивна освіта паралельно із середньою, професійною (професійно-технічною), фаховою передвищою чи вищою освітою в закладах спеціалізованої освіти спортивного профілю із специфічними умовами навчання [13].

На рівні фахової передвищої освіти в якості освітніх закладів спеціалізованої освіти спортивного профілю Кабінетом міністрів України визначені фахові коледжі спорту, які можуть функціонувати окремо або входити до складу інших спеціалізованих закладів освіти спортивного профілю [11]. Основним напрямком педагогічної діяльності фахових коледжів спорту є відбір, навчання і виховання здібних та обдарованих дітей для формування резерву збірних команд країни [9]. Разом з тим, у закладах спеціалізованої освіти спортивного профілю здобувачі фахової передвищої освіти поєднують навчально-тренувальний процес з обраного виду спорту із засвоєнням відповідних освітньо-професійних програм [10].

Порядок функціонування закладів освіти спортивного профілю зі специфічними умовами навчання усіх типів (незалежно від підпорядкування і форми власності) в Україні регламентується постановою Кабінету Міністрів України № 2061 від 5 листопада 1999 року [12]. Заклад спеціалізованої освіти спортивного профілю визначено закладом освіти, який забезпечує відбір та

здійснює спортивну підготовку обдарованих дітей та молоді, створює умови для розвитку їх індивідуальних здібностей з метою поглибленого оволодіння спеціалізацією в обраному виді спорту, досягнення високих спортивних результатів та поповнення національних збірних команд [12]. В стінах закладу учні (студенти) поєднують навчально-тренувальний процес із здобуттям відповідної освіти. Додатково цією постановою визначено заклад спеціалізованої освіти спортивного профілю також закладом фізичної культури і спорту [15]. Таким чином, фаховий коледж спорту – це заклад фахової передвищої освіти або структурний підрозділ закладу вищої освіти, іншої юридичної особи, що провадить освітню діяльність, пов'язану із здобуттям фахової передвищої освіти, який може провадити спортивну діяльність, забезпечувати поєднання теоретичного навчання з тренувальним процесом.

Основними завданнями фахових коледжів спорту є:

- забезпечення реалізації права здобувачів на фахову передвищу освіту, запровадження системи безперервної та ступеневої освіти для обдарованих і висококваліфікованих спортсменів;
- підготовка кадрів з фаховою передвищою освітою за освітньо-професійним ступенем фахового молодшого бакалавра в галузі фізичної культури і спорту;
- провадження на високому рівні освітньої діяльності, яка забезпечує здобуття особами фахової передвищої освіти;
- участь у забезпеченні суспільного та економічного розвитку держави шляхом формування людського капіталу;
- виховання у студентів патріотизму, соціальної активності, громадянської позиції та відповідальності, академічної доброчесності, формування правової та екологічної культури, моральних цінностей, здорового способу життя, здатності критично мислити та самоорганізовуватися в сучасних умовах;
- забезпечення органічного поєднання в освітньому процесі теоретичної та практичної підготовки, дослідницької та інноваційної діяльності;

- створення необхідних умов для реалізації учасниками освітнього процесу їхніх здібностей і розкриття талантів, збереження здоров'я учасників освітнього процесу;
- збереження і примноження моральних, культурних цінностей та досягнень суспільства;
- провадження міжнародної діяльності у сфері освіти, науки, спорту;
- пошук, відбір та здійснення спортивної підготовки обдарованої молоді;
- організація інтенсивного та високоефективного навчально-тренувального процесу, забезпечення участі студентів у змаганнях;
- вивчення попиту на окремі спеціальності на ринку праці та сприяння працевлаштуванню випускників;
- взаємодія з роботодавцями, їх організаціями, іншими соціальними партнерами, професійними об'єднаннями з метою забезпечення працевлаштування випускників.

Організація освітнього процесу у фахових коледжах спорту здійснюється за розробленими освітньо-професійними програмами, навчальними планами, індивідуальними навчальними планами. Навчально-тренувальний процес, спортивна робота та підготовка спортсменів у фахових коледжах спорту здійснюються за типовим навчальним планом з видів спорту та відповідно до програм з видів спорту, розроблених всеукраїнськими спортивними федераціями з видів спорту та затверджених Міністерством молоді і спорту України. Кількість навчально-тренувальних занять на тиждень, їх тривалість, інші форми навчально-тренувальної роботи визначаються закладом спеціалізованої освіти спортивного профілю самостійно відповідно до планів спортивної підготовки, типового навчального плану з видів спорту, режиму роботи, розкладу освітніх занять на тиждень, які складаються відповідно до санітарно-гігієнічних, лікарських і науково-педагогічних вимог та завдань спортивної підготовки.

Таким чином, відповідно до законодавства України, заклад фахової передвищої освіти здійснює підготовку фахівців за ліцензованими

спеціальностями та акредитованими освітньо-професійними програмами згідно з отриманими ліцензіями і сертифікатами. Заклад є самостійним, незалежним і відповідальним у прийнятті рішень щодо розвитку академічних свобод, організації освітнього процесу, внутрішнього управління, економічної та іншої діяльності, самостійного добору і розстановки кадрів у межах, встановлених законодавством, що становить зміст його автономії та самоврядування. Порядок організації освітнього процесу, форми навчання та контролю за результатами навчання, структура навчального року, тривалість навчального тижня, дня, занять, відпочинку між ними, тривалість канікул, інші форми організації освітнього процесу встановлюються закладами спеціалізованої освіти спортивного профілю самостійно відповідно до затвердженої освітньої програми.

Висновки. Фахова передвища освіта спортивного спрямування здобувається в закладах спеціалізованої освіти спортивного профілю із специфічними умовами навчання – фахових коледжах спорту. Результати проведеного дослідження демонструють наявність певних особливостей спеціалізованої спортивної фахової передвищої освіти:

обов'язковість відбору та подальшої спортивної спеціалізації талановитих спортсменів в спеціалізованих закладах фахової передвищої освіти спортивного спрямування з метою формування резерву збірних команд країни;

паралельне здобуття фахової передвищої освіти та навчально-тренувальний процес з визначеного виду спорту;

необхідність розробки індивідуальної освітньої траєкторії для здобувачів освіти в залежності від графіку спортивних зборів та змагань.

Подяки

Автори дякують колективу Харківського фахового коледжу спорту за їхній вклад у справу підготовки резерву до національних збірних України.

Список використаних джерел

1. Бойко Л., Дзюба С., Ровна І. Електронна бібліотека закладу фахової передвищої освіти: сучасний освітньо-інформаційний ресурс для всіх і кожного. *Фахова передвища освіта*, № 3, 2024, с. 58-61.
2. Ворона В., Король С., Скрипка І. (2024). Нормативно-правові засади управління діяльністю дитячо-юнацьких спортивних шкіл. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*. Вип. 10 (183), 2024. С. 71-74. [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.10\(183\).12](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.10(183).12).
3. Іщенко Т., М. Хоменко, В. Зелений. Фахова передвища освіта. Гармонізація ринку освітянських послуг та ринку праці. *Фахова передвища освіта*, № 4, 2022, с. 4-12.
4. Курок Р. Тенденції розвитку фахової передвищої освіти в сучасних умовах. *Професійна педагогіка*, 1(22), 2021. С. 41-48. doi.org/10.32835/2707-3092.2021.22.41-48.
5. Литвин А., Максимова Л., Ципуринда Я. Особливості педагогічного менеджменту Олександрійського педагогічного фахового коледжу імені О. Сухомлинського. *Фахова передвища освіта*, № 3, 2024, с. 17-21.
6. Палій В., Палій Д. Перспективи розвитку фахової передвищої освіти та спеціальності «Будівництво та цивільна інженерія». *Фахова передвища освіта*, № 2, 2024, с. 12-14.
7. Пашкова В.І., Пашков І.М. Особливості фізичної підготовки тхеквондистів 15-17 років. *Проблеми і перспективи розвитку спортивних ігор та одноборств у закладах вищої освіти*. 2023. С. 44-48.
8. Подрігало О., Борисова О., Подрігало Л. Обґрунтування та аналіз концептуальної моделі прогнозу успішності спортсменів єдиноборств на етапах базової підготовки. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*, № 1, 2021. С. 3–8. doi: 10.32652/tmfvs.2021.1.3–8.
9. Приходько І. В., Корчагін М. В., Ольховий О. М. Дослідження рівня спортивної майстерності учнів ліцею спортивного профілю. *Науковий часопис*

Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2024. Вип. 10 (183) 24. С. 188–194.

10. Приходько І., Ольховий О., Корчагін М. Зміни у фізичній підготовленості учнів ліцею спортивного профілю. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини*. Випуск 29 (2). 2024. С. 83-90.
[doi.org/10.32626/2309-8082.2024-29\(2\)](https://doi.org/10.32626/2309-8082.2024-29(2)).

11. Приходько І. В., Ольховий О. М.. Актуальні питання профільного навчання за спортивним напрямком. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*, 2023. Вип. 6 (166) 23. С. 132–136.

12. Про затвердження положення про заклад спеціалізованої освіти спортивного профілю із специфічними умовами навчання : Постанова Кабінету Міністрів України від 5 листопада 1999 р. № 2061. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2061-99-%D0%BF#Text>. (Дата звернення 14.04.2025).

13. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст. 380). URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 14.04.2025).

14. Про фахову передвищу освіту : Закон України від 06.06.2019 № 2745-VIII (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 30, ст. 119). URL:<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text> (дата звернення: 14.04.2025).

15. Про фізичну культуру і спорт : Закон України від 05.09.2017 № 3808-XII (Відомості Верховної Ради (ВВР), 1994, № 14, ст. 80).

URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text> (дата звернення: 14.04.2025).

16. Равчина Т., Шемелюк Г. Організація освітнього процесу в системі фахової передвищої освіти у вимірі законодавчих змін. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*, № 34, 2019. с. 198-208.

17. Радкевич В.О., Лузан П.Г., Пащенко Т.М. Фахова передвища освіта: аналітичний огляд ефективності. *Вісник НАПН України*, 4(2), 2022. С. 1-12. doi.org/10.37472/v.naes.2022.4209.

18. Супрун В. В., Максимчук В. В. Децентралізація та оптимізація управління професійною (професійно-технічною) і фаховою передвищою освітою України. *Вісник післядипломної освіти*. Вип. 4/5(33/34). 2017. С. 60–92.

19. Шинкарук О.А. Теорія і методика підготовки спортсменів: управління, контроль, відбір та прогнозування в олімпійському спорті: навч. посіб. К., 2013. 136 с.